

Waldemar Chrostowski

"Polska syrologia w zarysie", red.
Jerzy Woźniak, Warszawa 2010 :
[recenzja]

Collectanea Theologica 82/4, 219-222

2012

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

dzy w kwestii historyczności Jezusa i Jego Ewangelii oraz pogłębionego obrazu Tajemnicy Jezusa Chrystusa. W dobie pełnej wolności słowa, która nie zawsze oznacza odpowiedzialność za słowo, opracowanie J. Kudasiewicza i H. Witczyka staje się lekturą obowiązkową wszystkich wierzących chrześcijan. Wiara, która poszukuje zrozumienia, domaga się od każdego, by nie tylko potrafił na miarę swojego intelektualnego rozwoju spojrzeć wstecz ku historycznej przestrzeni, w której Bóg udzielił daru zbawienia ludzkości, ale również, rozumiejąc niewystarczalność owej historycznej perspektywy, usiłował ogarnąć teologiczną głębię historycznych wydarzeń.

Krzysztof Mielcarek, Lublin

Jerzy WOŹNIAK (red.), *Polska syrologia w zarysie*, Wydawnictwo Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Warszawa 2010, ss. 355.

Zdarzają się książki cenne i potrzebne, które – przynajmniej przez pewien czas – pozostają niemal niezauważone, podobnie jak dziedziny, których dotyczą, zarezerwowane dla wąskiego grona entuzjastów, którzy dopiero po latach mozolnej pracy słusznie zyskują miano erudytów i specjalistów. Należy do nich niniejsza książka. Wydana w stosunkowo niewielkim nakładzie, trafiła przede wszystkim do bibliotek i rąk wąskiej grupy uczonych zainteresowanych kulturą syryjską. Bliski Wschód nigdy nie był spokojnym rejonem świata, lecz od kilkunastu miesięcy Syria stała się teatrem krwawej wojny domowej, w której przeciwnicy obecnie rządzącej ekipy są zbrojnie i ekonomicznie wspierani z zagranicy. Początkowo Syria pozostawała w czołówkach doniesień prasowych, radiowych i telewizyjnych, stopniowo jednak dramatyczne wiadomości stamtąd ustąpiły miejsca innym tematom. Szczególnie ciężkie jest położenie syryjskich chrześcijan, którzy coraz bardziej czują się osamotnieni i opuszczeni – również przez europejskich współwyznawców. W tej sytuacji książka *Polska syrologia w zarysie* nabiera wartości niemal symbolicznej, tym bardziej że polityczne zaangażowanie naszego państwa i jego władz pozostawia wiele do życzenia.

Redaktor publikacji, ks. dr Jerzy Woźniak CM, ma ogromne zasługi w dokumentowaniu i upowszechnianiu wiedzy na temat kultur Lewantu i Orientu. Poświęcił tej problematyce wiele lat swego pracowitego życia, pozostając nieco na uboczu głównych nurtów polskich uczelni i nie wstępując na kolejne szczeble kariery akademickiej. Zajmując się językiem syryjskim od ponad 30 lat, jest doskonale przygotowany do uwieńczonego sukcesem starań, by przedstawić aktualny stan badań oraz podglebie, na jakim się one rozwijały. Publikacja przygotowana pod jego redakcją tym bardziej więc zasługuje na odnotowanie i szczerą

pochwałę. W *Zamiast słowa wstępnego* dr hab. Stanisław C i n a l, profesor Akademii Świętokrzyskiej w Kielcach, słusznie zauważył, że „ks. dr Jerzy Woźniak CM podjął trud zebrania po raz pierwszy w Europie «okruszyn» polskiej syrologii, aby ukazać, kto w Polsce zajmował się językiem i kulturą syryjską, zwłaszcza w ostatnich dwustu latach. Aby zaś przybliżyć sylwetki aktualnie działających polskich syrologów zamieszcza wybór ich publikacji” (s. 12). Właśnie udane połączenie respektu dla przeszłości z udokumentowaniem aktualnego stanu rzeczy jest jednym z najcenniejszych walorów tej książki. Jej znaczenie staje się tym większe, gdy pamięta się o nieocenionych pożytkach tworzenia syntez, podobnych do tej, jakiej dokonał np. Maciej I ł o w i e c k i (*Okrety na oceanie czasu. Historia nauki polskiej do 1945 roku*, Warszawa 2001) czy Stanisław Celestyn N a p i ó r k o w s k i OFMConv (*Teologu polski, co sądzisz o swojej twórczości?* Niepokalanów 2007).

Redaktor książki wyjaśnia, że przyświecał mu „cel bardzo praktyczny, a mianowicie, aby studentom i osobom zainteresowanym studiami syrologicznymi dać praktyczne wskazówki – jakie są i gdzie się znajdują w Polsce książki dotyczące języka syryjskiego i kto się zajmował tym językiem w ostatnich dwustu latach” (s. 17). Rzeczywiście, jest to cel bardzo praktyczny, ukierunkowany ku zintensyfikowaniu zainteresowania jednych oraz pozyskaniu innych dla ciekawej, lecz wciąż u nas egzotycznej, dziedziny wiedzy.

Nie ma potrzeby szczegółowego omawiania zawartości tej książki, wystarczy zasygnalizować najważniejsze tematy i zagadnienia, które złożyły się na jej treść. Być może zachęci to do samodzielnego sięgnięcia po nią i doświadczenia korzyści, jakie zapewnia osobista lektura.

Książkę otwiera przekrojowy tekst, którego autorem jest Jerzy W o ź n i a k, zatytułowany *Polska syrologia* (s. 19-59). Preferując nazwę „syrologia”, a nie „syriologia”, autor tłumaczy, że „syriologia” zajmuje się „starożytną i współczesną Syrią w szerszym aspekcie kulturowym i politycznym”, podczas gdy „syrologia” zajmuje się „językiem, literaturą, teologią, liturgia, historią chrześcijaństwa syryjskiego” (s. 19). To rozróżnienie wydaje się w pełni uzasadnione i trafne, byłoby więc dobrze, gdyby utrwaliło się w polskim nazewnictwie naukowym, także teologicznym. Książd J. Woźniak przedstawia nauczanie języka syryjskiego w Polsce (Kraków, Wilno, Warszawa, Lublin, Gdańsk, Śląsk, Tarnów), sylwetki polskich syrologów (Paweł Nowicki, Wojciech Kania, Witold Witakowski, Aleksander Kowalski, Jerzy Woźniak, Michael Abdalla, Andrzej Uciecha, Antoni Tronina, Mariusz Szmajdziński), polską bibliografię syrologiczną oraz książki z dziedziny syrologii wydane w Polsce lub przez Polaków za granicą.

Dwa kolejne artykuły, podejmujące wybrane zagadnienia podstawowe, wyszły spod pióra współczesnych badaczy. Profesor Witold Witkowski jest autorem tekstu *Geneza chrześcijańskiej kultury syryjskiej* (s. 61-90). Na jego treść składa się prezentacja języka syryjskiego i etnicznej genezy Syryjczyków, a także zarys chrystianizacji Syrii oraz wczesnochrześcijańskich sporów chrystologicznych. Doktor Aleksander Kowalski podejmuje temat *Chrześcijanie Ziemi Świętej modlący się po aramejsku* (s. 91-143). Rozpoczynając od „jerozolimskiego domu św. Marka”, obszernie i rzeczowo przedstawia dzieje aramejskojęzycznego chrześcijaństwa w Ziemi Świętej, pisze o wielkich podziałach, jakie zdarzyły się w starożytności, oraz bilansuje sytuację „od podbojów arabskich do naszych dni”.

Następny tekst przypomina wcześniejszy dorobek. Jest to specjalistyczne opracowanie autorstwa ks. prof. Pawła Nowickiego (1888-1980) *Przyczynki do składni w Memra św. Efrema* (s. 145-184). Natomiast pierwszy z dwóch kolejnych artykułów A. Kowalskiego nosi tytuł *Stan badań nad „Liber Graduum”* (s. 185-191). Chodzi o anonimowe dzieło, znane w Europie od pierwszej połowy XVIII w., intrygujące z powody osobliwości cytatów z Nowego Testamentu oraz datacji i relacji z mesalianizmem. Drugi przyczynek ma związek z poprzednim: *Terminy „Doskonałość” i „doskonały” w odniesieniu do pierwotnego stanu Adama według „Liber Graduum”* (s. 193-201). Michael Abdalla podejmuje temat *Wierność i oddanie. Trzy wieki chrześcijańskiej rodziny Bah-tizzo w służbie medycznej Abbasydów* (s. 203-229). To ważny wkład w historię medycyny, dyplomację i dzieje relacji chrześcijańsko-muzułmańskich, ukazuje bowiem służbę medyczną, jaką przez kilka pokoleń, w latach 765-1058, pełniła w Bagdadzie jedna z rodzin chrześcijańskich, na rzecz kalifów i emirów okresu abbasydzkiego.

Dalej ks. dr Jerzy Woźniak CM zamieścił trzy przekłady: *Księgi praw narodów* Bardesanesa, jednego z najstarszych pisarzy syryjskich, żyjącego w latach 154-222 (s. 231-252), *Męczeństwa Symeona Bar Sabbae*, biskupa Seleucji, zamęczonego w 344 r. (s. 253-272) oraz *Testamentu Pana naszego Jezusa Chrystusa*, dzieła liturgicznego, dotyczącego zarządzania wspólnotą kościelną, którego pierwowzory są datowane na początek IV w. (s. 273-286).

Następnie została umieszczona *Polska bibliografia syrologiczna*, opracowana przez J. Woźniaka, umiejętnie podzielona na poszczególne działy, co znacznie ułatwia korzystanie z niej (s. 287-309), oraz tegoż *Polskie księgozbiory syrologiczne* (s. 311-355), przy opracowaniu których autor posłużył się m. in. informacjami podawanymi na internetowych tronach renomowanych bibliotek.

Bilansując, najwięcej tekstów zamieszczonych w tej publikacji napisali J. Woźniak i A. Kowalski. Dobrze, że tak się stało, bo sygnalizują w ten sposób

dobitnie problematykę, którą się przez wiele lat zajmowali. Szczególne znaczenie mają teksty syntetyzujące stan wiedzy oraz opracowania bio- i bibliograficzne. Bez codziennej zażyłości z tematyką syrologiczną takie syntezy nie mogłyby powstać, wymagają bowiem żmudnej kwerendy, sięgającej po dawne i nowe materiały, bardzo często trudno dostępne.

Polska syrologia w zarysie świadczy, że aczkolwiek nie plasujemy się w ścisłej czołówce badaczy kultury chrześcijańskiej, która rozwinęła się na terenie Syrii, jednak nie był, ani nie jest, to u nas zupełnie temat z gatunku *tabula rasa*. Każdy, kogo naprawdę interesują te zagadnienia, ma do dyspozycji podręczniki do nauki języka syryjskiego, a także rzetelne prace o profilu historycznym i filologicznym. Byłoby dobrze, gdyby zarówno tą dziedziną, jak i omawianą książką, zainteresowali się również bibliści. Przecież Syria to w pełnym tego słowa znaczeniu kraj biblijny, a tamtejsze chrześcijaństwo wyrosło z korzeni, którym początek dał św. Paweł i inni wielcy głosiciele Ewangelii. Na osobne wyróżnienie zasługują studia nad językiem aramejskim, mówionym również w Ziemi Świętej, który – jak wiele na to wskazuje – był językiem Jezusa. Może właśnie i to sprawiło, że w pierwszej połowie I tysiąclecia chrześcijaństwo tak owocnie rozwijało się na tamtym terenie, zaś po podbojach arabskich nie przestało istnieć, zachowując silne poczucie swej tożsamości i godności.

ks. Waldemar Chrostowski, Warszawa

Javier QUEZADA DEL RÍO (red.), *Reflexiones bíblicas para un mundo en crisis*, Misión Nosotros A.C., México 2010, ss. 307.

Utworzenie 5 grudnia 2003 r. Stowarzyszenia Biblistów Polskich zaowocowało, obok wielu wartościowych inicjatyw i dokonań na polu rodzimej bibliistyki, nawiązaniem owocnych kontaktów z analogicznymi gremiami w innych krajach. Wprawdzie osobiste kontakty polskich biblistów z zagranicznymi kolegami, zapoczątkowane zazwyczaj podczas studiów w Rzymie i/lub Jerozolimie, istniały od dawna, lecz wymiana i współpraca instytucjonalna mają na pewno szersze znaczenie i zakres. W 2012 r. został nawiązany kontakt ze Stowarzyszeniem Biblistów Meksykańskich (Asociación de Biblistas de México – ABM). Jego początki sięgają 1988 r., kiedy pojawił się projekt utworzenia owego gremium, urzeczywistniony w styczniu 1990 r. podczas spotkania założycielskiego w Querétaro. Odtąd spotkania biblistów, wśród których przeważają wykładowcy w tamtejszych wyższych seminariach duchownych, odbywają się corocznie, zaś co trzy lata wybierany jest nowy zarząd z przewodniczącym na czele. Pierw-